

СБОРНИКЪ

ЗА

НАРОДНИ УМОТВОРЕНИЯ, НАУКА И КНИЖНИНА

ИЗДАВА

МИНИСТЕРСТВОТО НА НАРОДНОТО ПРОСВѢЩЕНИЕ.

КНИГА IV.

СОФИЯ

ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА

1891

Съдържание.

Наученъ отдѣлъ.

	Стр.
* * * Битолско, Прѣсна и Охрида (патни бѣлѣжки)	3
Шкорпилови братя. Черноморското крайбрежие и съседнитѣ подбалкански страни въ Южна България (Археологически изслѣдвания)	102
Д-ръ Василъ Т. Ваджигевъ. Студия върху нашето персонално съпружествено право.	156
Ө. К. Волковъ. Свдбарскитѣ обреди на славянскитѣ народи	194
А. Т. Илиевъ. Българскитѣ прѣдания за исполини, нарѣчени елини, жидове и латини.	231
М. Драгомановъ. Славянскитѣ варианти на една евангелска легенда	257
Г. Поповъ. Българскитѣ юнашки пѣсни	271
Ефремъ Карановъ. Материяли по етнографията на нѣкои мѣстности въ Сѣверна Македония, които сѣ смежни съ България и Сърбия	280
Д-ръ Ив. Д. Шишмановъ. Стари пътувания прѣзъ България въ посока на римския пътъ отъ Бѣлградъ за Цариградъ	320
Б. Цоневъ. За источно-българския вокализъмъ	484
Ст. Георгиевъ. Родопитѣ и Рилската планина и нихната растителность	529
Хр. П. Константиновъ. Чепино (едно българско краище въ северо-западнитѣ раскло- нения въ Родопскитѣ планини)	556
Сп. Вацовъ. Наблюденията на държавната метеорологическа станция въ София . . .	596
П. Р. Славейковъ. Извлѣчения изъ лѣтописа на попъ Йовча отъ Тръвна	601
Сг. П. Джансзвовъ. Нѣколко документи дадени отъ турскитѣ султани на Рилския Манастиръ	610
Материяли за историята на българското възраждане	621
Отъ редакцията. Бѣлѣжка къмъ изображенията на българскитѣ носии	642

Книжовенъ отдѣлъ.

К р и т и к а.

М. Драгомановъ. Живая старина. Періодическое изданіе отдѣленія этнографіи импе- раторскаго русскаго географическаго общества, подъ редакціи прѣдсѣдательству- ющаго въ отдѣленія этнографіи В. И. Ламанскаго. Выпускъ I. Сибургъ 1890 г.	3
Л. Милетичъ. П. Сырку. Къ исторіи исправленія книгъ въ Болгаріи въ XIV. вѣкъ Томъ I. Литургическіе труды патріарха Евѳимія Терновскаго. Выпускъ II. Тексти, собраніе П. Сырку. Съ приложеніемъ двухъ снимковъ. Сибургъ 1890 г.	11
Д-ръ Н. Бобчевъ. Библиографически бѣлѣжки по въпроса за етнографията на Маке- дония	25
Б. Цоневъ. Нѣкои бѣлѣжки за български езикъ и правописаніето му (Отговоръ на критиката въ „Денница“ кн. 11.)	28

Народни умотворени.

I.

1. Пѣсни периодически и религиозни.

а) Коледни.

Стр.

Отъ Добричко, записаъ М. Г. Радуловъ	3
„ Дуничко, „ Д. Вълчевъ	13

б) Лазарски

Отъ Вакарелъ, записаъ Хр. П. Константиновъ	14
--	----

в) Великденски.

Отъ Бургаско, записаъ Стоянъ С. Русевъ	16
--	----

г) Разни религиозни.

Отъ Кюстендилъ, записаъ Г. Вирчевъ	20
Отъ Софийско, записаъ Д. Вълчевъ	21
„ „ „ Ст. Д. Спасовъ	21
„ Ахъръ-Челебийско, записаъ Маринъ С. Вельовски	22
„ Демиръ-Хисарско (Македония), записаъ Ст. Д. Божевъ	22

2. Пѣсни изъ личния животъ.

Отъ Рупчоско, записаъ А. М. Кисювъ	23
„ Дуничко, „ Д. Вълчевъ	28
„ Демиръ-Хисарско (Македония), записаъ Ст. Д. Божевъ	30
„ Прилѣпъ, записаъ М. К. Цѣпенковъ	32

3. Пѣсни изъ челядния животъ.

а) Свадбарски обичаи и пѣсни.

Отъ Демиръ-Хисарско (Македония), записаъ Ст. Д. Божевъ	34
„ Рупчоско, записаъ А. М. Кисювъ	46

б) Тѣжачки.

Отъ Прилѣпъ, записаъ М. К. Цѣпенковъ	55
--	----

4. Пѣсни изъ общественния животъ.

Отъ Троянъ, записаъ Р. Илиевъ, учитель	56
„ Орханне, записаъ Мария Илчева	58
„ Софийско, записаъ Д. Стойковъ	59
„ „ „ Георги Тодоровъ	59
„ Демиръ-Хисарско (Македония), записаъ С. Д. Божевъ	62
„ Ахъръ-Челебийско, записаъ Мар. С. Вельовски	63

5. Пѣсни изъ политическия животъ.

Отъ Софийско, записаъ Д. Стойковъ	64
„ Бръзникъ, „ „ „	66
„ Разлошко (Македония), записаъ Г. Разлоговъ	69
„ Пиянечко (Македония), „ Г. Вирчевъ	70
„ Дуница, записаъ Г. Вирчевъ	71
„ Видинско, „ Р. С. Коджамановъ	73
„ Габрово, „ Н. Стойковъ	75

Народни пѣсни съ мелодии.

Отъ Македония, записаъ Г. Д. Лъжевъ	76
„ Западна България, записаъ Р. С. Коджамановъ	81
„ Источна България, записах: свещеникъ Къневъ и Н. И. Николаевъ	87

II.

1. Тълкувания на природни явления, разни народни вѣрвания и прокобавания. Стр.

Отъ Софийско, записалъ Д. Стойковъ	90
„ Струга (Македония), записалъ Х. А. Матовъ	93
„ Прилѣпъ, записалъ М. К. Цѣпенковъ	94
„ Хаджиделесъ „ Ат. Поповъ	94

2. Баяния, врачувания и лѣкувания.

Отъ Орханне, записала Мария Илчева	95
„ Търновско, записалъ Ц. Гинчевъ	97
„ Ахъръ-Челебийско, записалъ С. Н. Шишковъ	102
„ Демиръ-Хисарско (Македония), записалъ С. Д. Божевъ	105
„ Костурско „ „ Никола Цицовъ	108

3. Приказки за зли духове и др.

Отъ Демиръ-Хисарско (Македония), записалъ С. Д. Божевъ	110
„ Воденъ, записалъ Г. Д. Лъжевъ	114
„ Прилѣпъ, „ М. К. Цѣпенковъ	120
„ Пещера „ А. Мишевъ	123
„ Ахъръ-Челебийско записалъ Ст. Н. Шишковъ	125
„ Габрово, записалъ Н. Стойковъ	126

4. Приказки за черковни лица и явления.

Отъ Етрополе, записалъ Илиа Даневъ	128
„ Враца, „ К. А. Шапкаревъ	130
„ Ловечъ, „ Т. Х. Трифуновъ	131
„ Търновско, „ П. Р. Славейковъ	132
„ Клисурса, „ В. П. Дюгеровъ	133
„ Харманлийско, записалъ С. Марковъ	138
„ Воденъ, записалъ Г. Лъжевъ	139

5. Приказки изъ челядния и общественъ животъ.

Отъ Прилѣпъ, записалъ М. К. Цѣпенковъ	140
„ Леринско, „ А. Насефъ	141
„ Воденъ, записалъ Г. Лъжевъ	143
„ Ахъръ-Челебийско, записалъ С. Н. Шишковъ	145

6. Прѣдания за лица и мѣста.

Отъ Софийско, записалъ Д. Стойковъ	150
„ Дупничко, „ И. Кеновъ	152
„ Прилѣпъ, „ М. К. Цѣпенковъ	154
„ Солунско, „ Никола Цицовъ	156

7. Басни (аполови).

Отъ Воденъ, записалъ Г. Лъжевъ	157
„ Брацигово, „ Г. П. Руссески	161

8. Приказки фантастически и смѣшни.

Отъ Софийско, записалъ Ст. Ватѣвъ	162
„ Дупничко, „ Д. Вълчевъ	174
„ „ „ Ив. Петровъ	176
„ Ахъръ-Челебийско, записалъ С. Н. Шишковъ	179
„ Стара-Загора, „ Г. П. Руссески	182
„ Троянъ, записалъ Р. Илиевъ	183

	Стр.
Отъ Неврокопъ (Македония), записалъ Ив. Б. Шумковъ	185
„ Прилѣпъ, записалъ М. К. Цѣпенковъ	186
„ Мъгленъ, „ Г. Лажевъ	187
„ Солунско, „ Никола Цицовъ	188
„ „ записали Д. М. и Д. А.	189

9. Пословици.

Отъ Прилѣпско, записалъ М. К. Цѣпенковъ	194
---	-----

10. Гатанки.

Отъ Струга, записалъ Х. Д. Матовъ	255
„ Горно-Джумайско (Македония), записалъ А. Ц. Стояновъ	256

11. Скоропоговорки.

Отъ Добричко, записалъ М. Г. Радуловъ	257
„ Неврокопско „ С. Златаровъ	257

12. Дѣтински зальгалки, игри и др.

Отъ Софийско, записалъ Д. Стойковъ	258
--	-----

13. Народни обичаи.

Отъ Малко-Търновско (Одрински вилаетъ), записалъ Ст. Шивачевъ	273
„ Троянъ, записалъ Р. Илиевъ	275

Двѣ изображения на български песни: наъ Дебърско и Рупчоско.

Четири таблици орнаменти, прѣвзедени изъ единъ сръдпе-български ръкописъ.

Седемъ таблици къмъ статията: Битолско, Прѣспа и Охридско.

НАУЧЕНЪ ОТДѢЛЪ.

Славянскитѣ варианти на една евангелска легенда.

Отъ Мих. Драгомановъ.

Българскитѣ народни разказъ „Дедо Господ и двама попове у гората“. Неговитѣ подобия: великорусското, украинското, бѣлорусското, гасконското и сърбското. Прѣобразътъ на тия разкази въ историята на юношата-муле въ апокрифическото „Евангелие за Дѣтинството“. — Аналогитѣ въ вариантитѣ на историята за прѣвърщанieto на дѣцата въ туй сѣщо евангелие. — Възможно ли е влиянието на библейския разказъ за наказанието на Навуходоносора? — Сѣображения за причинитѣ на рѣзкото различие на свършениитѣ устни разкази отъ сходнитѣ повѣсти въ юдео-християнската книжнина.

Отношенията между тѣй нарѣченитѣ апокрифически и канонически евангелия още не сѣ достатѣчно разяснени отъ литературно-историческата критика, на която още прѣдстои да изслѣдва и подробно и въобще относителната старина на съставнитѣ елементи на двата вида евангелски сказания, на тѣхнитѣ источники и взаимодѣйствието имъ. Въ общи чѣрти може да се каже обаче и сега, че тѣй нарѣченитѣ апокрифни евангелия се отличаватъ отъ каноническитѣ съ прѣобладаването на чудесния елементъ, който въ много отъ тѣхъ почти свършенно истиква морално-поучителния. За това именно апокрифнитѣ евангелия сѣ имали много по-големо влияние на народната масса и нейната устна словесностъ. Тая послѣдната отъ своя страна, слѣдъ като е завладѣвала извѣстенъ сюжетъ, формата на който е намирала въ пѣкое отъ писменнитѣ апокрифни евангелия, не само е прѣправяла по своя вкусъ фабулата на разказа, но е и провеждала въ нежъ свой собственъ мораль. По такъвъ начинъ сѣ се получавали устни сказания, често толкова отдалечени отъ първоначалнитѣ евангелски основи, щото само сравнителното съпоставяние на много варианти отъ тия сказания може да открие тѣхната свръзка съ тия основи.

Въ III томъ на настоящия „Сборникъ“ намѣрваме единъ отъ многото примѣри отъ подобенъ родъ сказания, които сѣ въ обращение между славянитѣ, а именно единъ разказъ, подъ заглавие: „Дедо Господ и двама попове у гората“ (Отд. III. 178-179). Ний ще остановимъ въ настоящата бѣлѣжка вниманието на читателитѣ върху това сказание, като го съпоставимъ съ други подобни нему, безъ да имаме претенции да исчерпимъ

прѣдмѣта, и ще укажемъ само на тия варианти, които ни сж на ржка въ сегашната минута, и най-сѣтнѣ ще покажемъ истиницитѣ на даденото сказание въ апокрифнитѣ евангелія.

„Еднѣш деда Господ претворилъ се на един стар човѣецъ, пладнийнец¹⁾. Отинѣл у гората та насѣкжл држвета и започнал да дѣлѣа наплати за колѣ. Дѣлѣал, дѣлѣал и етѣ ти наминал при него еднѣш поп: „Помози Бог, старче!“ — „Дал ти Бог добрѣ, бче!“ отговорилъ старцецо. А по това време, задал се бил еднѣш тжмен облак на небѣто и деда Господ попиталъ: „Дѣдо побе! да ли че иде джш?“ — „Че иде!“ отговорилъ попо. „Аку не иде, че станеш на магаре!“ казал деда Господ и попо тукѣ станал магаре. Не минало се млогоу и дошел друг поп. Деда Господ и него попитал, да ли че иде джш и он казал: „Че иде!“ — „Аку не иде, че станеш магаре!“ и он станал магаре. Минало се малку и дошел еднѣш тржговецъ, ходил по гората, да купѣва едно друго: „Помози Бог, старче!“ — „Дал Бог добрѣ, снѣко!“ казалъ деда Господ и го попиталъ: „а бе, снѣко киков се ie задалъ облак на небѣто, да ли че иде джш или нѣче?“ — „Господ знае, дѣдо! чѣ ли, нѣче ли!“ отговорил тржговецѣо и погледнал да види облако. „Старче! за продаванѣ ли дѣлѣаш тѣа наплати?“ попитал тржговецѣо. „За продаванѣ! аку сакаш, да ти ги продадемъ?“ — „Морѣ сакам да ги купим, дѣдо, тукѣ нема с што да ги отнесѣм до дома.“ — „Е. не грижи се за това! иѣзе имам тѣка две магарета вржани; че ти ги дадем, та ги натовари колѣку можеш; ѣти са млогоу иѣки.“ — „Добре! амѣ нѣма после кої да ти ги докара тѣка.“ — „Е. и това е млогоу лесно. Ти катѣ си стовариш дома наплатите, земи една пржчка, на шибни това магаре, на шибни и оцовѣ, по еднѣш и они че си дойдат самѣ при мене; ѣти знаѣа нжто.“ И тржговецѣо купил наплатите, натоварил ги на магаретата, па не товарил садѣ от стржнитѣ, кикѣ што се товари, нѣсѣо натрунал и озгоре вржз гржбините им, та товар вржз товар! Катѣ си дошѣл дома, стоварил наплатите и кикѣ што му рѣкжл старцецо, вел еднѣш пржчка и това магаре, еднѣш и онѣва еднѣш, а магаретата тукѣ станали на поповѣ. „Заштѣ ни толѣку натовари.“ рекли поповѣте на тржговецѣо, „та ни непрекина сржцѣто!“ а тржговецѣо се тукѣ учудил, жшто не знаѣал кикѣ ѣ била работата и кої бил ѣнѣш старецъ, што му продаде наплатите.

Деда Господ, он сакѣл максѣс да испита поповѣте, та за това ги питувал, че иде ли джш, а онѣ като ѣчени, да се покаже че сѣчѣко знаѣа, казали „че иде!“ та затѣва Господ постжнил тека сжс них, за да остане за приказ, че никої не знае што ie ѣ Богѣ.“

¹⁾ Кѣто живѣе въ планината.

Последните думи съставятъ морала на тая *българска* метаморфоза въ християнски духъ.

Подобенъ богобоязненъ моралъ срѣщаме и въ сродния на българския, но малко измѣненъ великорусски вариантъ, който е записанъ въ Симбирскъ:

„Оралъ единъ селянинъ нивата си.

Било кждѣ надвечеръ и небето се зачѣрвявало.

Ей на, иде на срѣща му единъ старецъ.

— „Кажи, байо, защо небето се зачѣрвява?

— Е че, защото врѣмето ще се развали, за какво друго, дѣдо.

Старецътъ (той пакъ да бже самъ Николай угодникъ!) прѣкаралъ селянина прѣзъ процѣпа, прѣобърналъ го на конь и захваналъ съ него да оре. На сутренята пакъ се срѣщнѣлъ съ селянина и го попиталъ:

— Е, защо се зачѣрвява небето? Защото ще се развали врѣмето ли? (А прѣзъ оня день било едно свѣтло и топло!)

Селянинътъ се призналъ, че не знае.

— Е тѣй, видишъ ли, никога да не казвашъ, какво има да стане“.

(*Садовниковъ*. Сказки и прѣданія Самарскаго края. Записки имп. русск. геогр. общ. по отд. этнографіи XII. 269, 270).

По-близо стои до българския разказъ по фабулата си, а именно по извежданието на сцената на поповетъ. украинскитъ разказъ, който е записанъ въ киевската губерния, макаръ неговиятъ моралъ и да е съвършено други:

„Имало едно врѣме двама силни и тѣлести попове, умрѣз-нѣло имъ да ядѣтъ пшениченъ хлѣбъ. Дошелъ единиятъ при другия и му казва:

„Намъ ни умрѣзнѣ да ядемъ пшениченъ хлѣбъ; хайде да идемъ да търсимъ рѣженъ.

Вървѣли каквото вървѣли, най-сетне се сирѣли въ една горица да си починѣтъ. А около тая горица била нивата на единъ човѣкъ. Излѣзълъ тоя човѣкъ да сѣе на нивата, насѣялъ каквото ималъ да сѣе, вирѣгнѣлъ воловетъ въ браната, ала воловетъ не могли да потеглѣтъ браната. А поповетъ се излѣгати и се прѣсмивати на човѣка.

Идва тогава при тогова човѣка единъ старъ, бѣлобрадъ дѣдо (Богъ) и казва:

На ти поворка, затечи се въ горицата, тамъ ще намѣришъ два пона; хвърли на тѣхъ тая поворка и кажи имъ: тпру.

Отива човѣкътъ въ горицата, намѣрва поповетъ и имъ казва:

— Слава Исусу Христу.

— Навѣки вѣковъ, отговорятъ поповетъ.

Тогава той полекничка се приближилъ до тѣхъ, мѣтналъ на тѣхъ поворката и рѣкълъ: Тиру!

Тутакси поповетѣ се прѣобърнжли на подобно силни волове. Той ги впрѣгналъ въ браната и захваналъ да тегли, но вече не имъ казвалъ „тиру“, а сѣ: „хайде“ та „хайде“ и не имъ давалъ нищо да еджтъ, а нощемъ ги закарвалъ въ обора и имъ давалъ тригодишна ръжена слама¹⁾. Минжло година. Впрѣгналъ ги той пакъ въ колата и тръгналъ въ гората за дърва. Насѣкълъ дърва и се върнжалъ въ къщи; като доближилъ до вратата, изведнѣжъ излѣло едното колело, и селянинътъ извикалъ: „тиру“. Тутакси воловетѣ пакъ се прѣобърнжли на попове и рѣкли:

— Домакине! Ний у тебе вече се наработихме и наядохме на ръженъ хлѣбъ.

(*Чубинскій*. Малорусскіе сказки, труды этнографическо-статистической экспедиции въ западнорусскій край, снаряженной имп. русск. геогр. общ. Югозападный отдѣлъ, II, 336).

Украинскитѣ селяни, както това често се случаваше съ тѣхъ, се възползували отъ фабулата на разказа и направили отъ нежъ социална сатира.

Идея отъ подобенъ социаленъ характеръ, но въ съотвѣтствие съ евангелското понятие за богатството и сиромашията лѣжи и въ основанието на бѣлорусскія варианти отъ занимащата насъ повѣсть, който е записанъ въ Гродненската губернія:

„Имало единъ богатъ човѣкъ и единъ бѣденъ. Богатиятъ пиришествувалъ, а бѣдниятъ нищичко нѣмалъ. Идва единъ день при богатия единъ старецъ и го помолва, да го остави да нощува въ къщата му, съ тия думи: Домакине добрий, пуцашъ ли ме да прѣнощувамъ у васъ.

А оная нищо не му далъ и гордо отговорилъ:

— У мене, каже, никога не сж нощували ни просяци, ни бѣдни, ни пѣтници, за туй и ти нѣма да нощуваешъ. Иди тамъ въ оная къща, която е покрита съ небе, тамъ винѣги нощуватъ бѣднитѣ, просяцитѣ и пѣтницитѣ, тѣй и ти ще нощуваешъ тамъ. Тамъ ще те пуснатъ.

Старецътъ рѣкълъ:

— Домакине добрий, покажи ми, дѣ е тоя домъ, който е покритъ съ небе.

Домакинътъ излѣвълъ да му покажи: Ето го, нѣ, покритиятъ съ небе домъ, дѣто нощуватъ бѣднитѣ, просяцитѣ и пѣтницитѣ, тамъ и тебе ще пуснатъ.

Въ туй врѣме старецътъ погладилъ домакина по главата и домакинътъ се прѣвърнжалъ на конь.

¹⁾ Тука очевидно е изпуснато да се каже, какво наставление получилъ селянинътъ отъ стареца—Бога.

Старецътъ тогава помолилъ бѣдния прѣзъ нощъта да го прибере и му рѣкълъ:

Домакине добрий, пусни ме да нощувамъ у тебе.

— Хубаво, дѣдо, у дома нощуватъ бѣднитѣ, просяцитѣ и пѣтницитѣ.

— Да, домакине, но азъ съмъ съ конь.

Тогава оня рекълъ: Дѣдо, у мене нѣма мѣсто, на и сѣно нѣмамъ, да му дамъ да яде.

Старецътъ отговорилъ: азъ би го оставилъ на двора, бихъ му подхвърлилъ грѣсти, тамъ нека яде.

Сиромахътъ тогава повелъ коня и го оставилъ на двора, а старецътъ влѣзълъ въ къщи. На сутренята, когато старецътъ си тръгвалъ, той рѣкълъ: подарявамъ ти тоя конь зарадъ сиромашията ти.

Домакинътъ зель да му благодари и рѣкълъ на жена си: Жена, хайде да си докараме дърва отъ гората съ коня.

И докарали си дома дърва.

Подиръ нѣколко врѣме старецътъ пакъ дошелъ да нощува, но домакинътъ този пѣтъ не го пропуснѣлъ.

„Азъ съмъ оня сѣщиятъ старецъ (подразумѣва се: който ти даде коня), а ти не ме позна. И зель пакъ, погладилъ коня по главата, и конятъ станѣлъ пакъ човѣкъ, а сиромахътъ безъ конь станѣлъ пакъ сиромахъ“.

(*Аванасеевъ*. Русскія народныя легенды, No. 6).

Тоя вариантъ е лошо расказанъ или лошо записанъ. Въ него не е достатѣчно забѣлѣзано, че бѣдниятъ, като получилъ коня, се обогатилъ и послѣ се възгордѣлъ и прѣстанѣлъ да бѣде гостоприменъ¹⁾. — Тоя, който записалъ разказа, прибавя въ обяснението къмъ текста, споредъ други единъ вариантъ: „на другата година пѣтникътъ втори пѣтъ дошелъ при сиромаша, погладилъ коня по главата и конятъ пакъ станѣлъ човѣкъ и подиръ прѣвръщанието си запрѣтилъ за винѣги и на себѣ си и на дѣцата си да се гордѣжтъ и заповѣдалъ имъ да помагатъ на бѣднитѣ“.

¹⁾ Тази сѣщата идея, че човѣкъ когато се разбогатѣе, загубва добротата на сърцето си, лежи и въ основата на българския разказъ, напечатанъ въ книжката на *Илия Р. Блъсковъ*, *Перуника* (Варна 1884, стр. 40—41). Въ тоя разказъ апостолъ Петъръ моли Исуса Христа да помогне на единъ бѣденъ каменоломецъ: Исусъ показва на сѣщия едно мѣсто, дѣто той ископава единъ кюпъ съ пари. Но когато слѣдъ нѣколко врѣме Исусъ и св. Петъръ отишли да нощуватъ веднѣжъ въ къщата му, разбогатѣлиятъ домакинъ въ пиинството си два пѣти избилъ св. Петра. Въ французския разказъ тая фабула е прѣдставена по-логично: бѣдната жена най-напрѣдъ пришла съ радостъ Исуса Христа и апостолитѣ, а послѣ, когато по просбата на св. Петра, Исусъ ѝ далъ богатство, тя билъ три пѣти св. Петра. Ний сами сме чували въ дѣтството си подобенъ единъ разказъ въ Украина, но въ печата ни е извѣстенъ само единъ разказъ отъ сѣщия тоя кракъ, но съ съвършено друга фабула, въ която е помѣстенъ и епизодътъ за трократното избиванне на Христовия сѣтникъ, който тоя пѣтъ е циганинъ.

(*Драгомановъ*, Малор. нар. преданія и расказы, стр. 126).

По морала си много прилича на бѣлорусския разказъ — *сърбо-бошнячкия*, но по фабулата си той се отдалечава отъ бѣлорусския много повече отъ колкото гасконскиятъ. Тоя послѣдниятъ очевидно е запазилъ по-стара форма, която прилича да е прѣходна форма между бѣлорусския типъ и сърбо-бошнячкия, тъй щото ний сме длъжни да ѝ въспроизведемъ тукъ, макаръ и да не принадлежи къмъ славянското семейство. Въ *гасконскиятъ* разказъ мотивътъ за прѣобръщанието на единъ човѣкъ въ конь е поставенъ въ края на една по-сложна повѣсть за пжтешествието на Христа по земята. При това на това прѣвръщане прѣдшествуватъ други мотиви, които се срѣщатъ често въ подобни популярни евангелія, а именно за наставлението на псувателя ковачъ и за прѣобръщанието дѣцата на една жена въ свинѣе, защото слѣгала.

Като възвърнѣлъ на тия дѣца човѣшкия образъ и погладилъ майката, че не трѣба да лъже. Христосъ продължилъ пжтя си, прѣоблѣченъ като просякъ, заедно съ св. Петра и св. Ивана. (*C. J. F. Blade, Contes populaires de la Gascogne I, 154 — 157*).

„И тримата отишли и почукали на вратата на единъ замъкъ.

За Бога и за св. Богородица, дайте ни, господине едно комаче хлѣбецъ, ако обичате. Отче нашъ иже еси на небѣсѣхъ, да святитъ ся . . .

— Идете прѣждома, проклетници, нѣма ни корица да ви дамъ, нехранимайковци! — Хайде, да ви видѣмъ гърба. Инъкъ, ще насѣскамъ кучетата на васъ.

— Свети Петре, рѣкълъ Господь, я осѣдлай туй магаре.

Тутакси господарятъ на замъка се прѣобразилъ на магаре. Св. Петъръ го осѣдлалъ хубаво и му надѣнѣлъ юларь.

Господь трѣгнѣлъ съ св. Петра и св. Ивана. И тримата отишли при портата на една малка воденица. дѣто имало само една жена.

— Парче хлѣбецъ, ако обичате, воденичарко, за име Бога и за св. Богородица. Отче нашъ иже еси на небѣсѣхъ . . .

— Бѣдни хорица, вашитѣ молитви нѣма нищо да ви помогнѣтъ. Нѣмамъ нищичко друго, какво да ви дамъ, освѣнъ кышей хлѣбецъ. Раздѣлете си го.

— Благодаримъ, воденичарко, рекълъ Господь, за твоето парченце хлѣбъ, азъ ти даватъ това магаре, съ самаря му и съ юларя му. Обтегни го хубаво да работи и не му давай ни сѣно, ни плѣва. То ще се научи само да си търси храната по край пжтищата и между търнацитѣ.

Господь си трѣгнѣлъ съ св. Петра и св. Ивана. Като се навършили седемъ години, пакъ минжли покрай воденицата.

И тримата отишли, та потропали на вратата.

— Воденичарко, дайте ни късъ хлѣбець, ако обичате, за име Бога и за св. Богородица. Отче нашъ, иже еси на небѣсѣхъ...

— На драго сърце, бѣдни хорица. Влѣзте. Чорбата е на масата. Ето една пита хлѣбъ, чесънъ и соль: Азъ ще отидѣ въ пиябата да ви наточѣ отъ старото вино. Прѣди седемъ години нѣщо, трима сиромаси, по-млади отъ васъ, минѣхъ отъ тука. Дадохъ ми това магаре съ самаря му и съ юларя му, и ми зарѣчахъ да го обтегнѣ да работи и да не му давамъ ни сѣно, ни плѣва. И азъ го пуцахъ само да си търси храна по край пѣтищата и въ търнацитѣ, ала жажѣ ми е за животното. Азъ съ него си скоторкахъ воденицата и спечелихъ нѣкоя парица.

— Воденичарко, тѣзи дѣто ти дадохъ магарето, съ самаря му и съ юларя му, сме ний. Сега да ни го върнешъ.

— На драго сърце, бѣдни хорица.

Господь, св. Петъръ и св. Иванъ възсѣднали тогава и тримата магарето и то ги откарало близо до замъка.

— Дайте ни едно комаче хлѣбець, госпожо, ако обичате, за име Бога и за св. Богородица. Отче нашъ . . .

— На драго сърце, бѣдни хорица. На ви три пъти хлѣбъ, сѣка по 10 литри. Прѣди 7 години, трима сиромаси по-млади отъ васъ, додохъ и поискахъ милостиня на портата ни. Мажъ ми ги испесува и ги заплаши съ кучетата. Тогава, единиятъ отъ тия сиромаси го прѣобърнѣ на магаре. Други единъ го осѣдла хубаво, турѣ му юларъ и тѣй го откарахъ съ себе си.

— Да видите мажѣ си, ще ли го познаете, рѣкъль Господь.

— Да, бѣдни, ще го познаѣ.

— Магаре, станѣ и земи пакъ напръшния си образъ.

Магарето станѣло и zelo първата си форма. — Господарятъ на замъка на другия день умрѣлъ, но понеже билъ се покаялъ на земята, Господь го пусналъ въ рай.

Въ такъвъ духъ е съставенъ и слѣдующиятъ сѣрбо-бошнячки разказъ, дѣто немилосърдието на богаташа въ бѣлоруския и гасконския варианти е замѣнено тукъ съ лакомството за пари. *Krauss, Sagen und Märchen der Süd-Slaven II, 114—115.*

Безъ помѣ, нѣма печала.

Едно врѣме единъ мжжъ и една жена имали една кръчма. Случило се веднѣжъ да имъ дойде Господь съ светого Петра. „Ще ми се, Петре, да си похашнемъ и да пийнемъ по една чашка винце“. — „Господи, както заповѣдаши!“ — „Имашъ ли нѣщо вкусно?“ — „Имамъ, каквото далъ Господь“. — Закусили Господь и св. Петъръ, каквото имъ подложилъ кръчмариятъ и имъ улекнѣло. — Слѣдъ туй, Господь (да ви е милостивъ) извадилъ отъ джеба си една кесия пари, пълна, ще се пукне, заплатилъ колкото се падало на кръчмарина и се

опжити пакъ съ св. Петра, за кждѣто имало да отива. Ала кръчмаринѣтъ билъ лакомъ за паритѣ на Господя, затекжлъ се да присерѣщне пжтницитѣ, скрилъ се на пжтя, за да ги убие мърцива. Но едвамъ излѣзълъ отирѣдѣ имъ, тутакси се прѣобразилъ въ товарно магаре. Господь му турилъ юларь на врата и го завлѣкълъ въ близкото село. Тамъ се условилъ съ единъ селянинъ, да кара съ магарето цѣли 12 години греди, варь. дърва, съ една дума, каквото обича. Слѣдъ истичанието на тоя срокъ да заведе магарето на същото мѣсто и да заплати толкова и толкова, за дѣто му служило.

Селянинѣтъ държалъ условията и не щадилъ магарето ни най-малко. Като се мивжли 12-тѣ години, повърнжлъ магарето пакъ Господю на условеното мѣсто. Господь закаралъ магарето прѣдъ кръчмата: „Има ли нѣкой въ къщи?“ — „Азъ“, отговорила жената отъ вжтрѣ. — „Какъ тѣй, да не те е напуснжлъ мжжъ ти?“ — „Азъ, приятелю, имахъ единъ мжжъ. Не ценѣ ли, дойдохъ единъ день, сега тъкмо 12 години ставатъ, двама мжже, тѣй и тѣй изгледвахъ, ядохъ, пихъ, платихъ и си отидохъ по пжтя. Мжжъ ми подирѣ тѣхъ. Отъ тогава не съмъ го виждала вече. Ни слѣда отъ него. — „Ще ли го познаемъ?“ — „Какъ ще?“ — Господь ударилъ магарето, и гледай ти, изведнжжъ магарето се прѣобразило на човѣкъ. — Кървясалъ и одранъ билъ горкиятъ, и съвсѣмъ оплѣзнжлъ отъ мжка. Господь тогава му далъ паритѣ, които билъ си спечелилъ отъ селянина и рѣкълъ: „съ потъ на челото трѣба да работи сѣкой, синко, който иска да се обогати. Безъ потъ нѣма печала“. Рѣкълъ и изчезнжлъ.

Приликата на сичкитѣ горѣприведени разкази е толкова голѣма, щото не може да се счита за случайна. Тѣ трѣба да иматъ нѣкой общъ изворъ.

Ний мислимъ, че за обща първоначална точка, отъ дѣто сж се отправили основитѣ на сичкитѣ три разказа, е послужила нѣкоя повѣсть, въ рода на тая, която намираме на арабски езикъ въ едно апокрифно евангелие, нарѣчено „За дѣтинството на Христа — *Evangelium Infantiae*“. Въ това евангелие се разказватъ много чудесни нѣща за бѣгството на Марія съ младенца Исуса въ Египетъ, и между другото се расправя, какъ въ единъ градъ свѣтитѣ пжтници били приети да прѣнощуватъ въ къщата на двѣ жени. Една дѣвойка, която придружавала св. Марія, защото била излѣчена прѣди това отъ нежъ отъ проказа съ малко вода отъ купеля Исусовъ, забѣлѣзала, че домакинитѣ плачатъ, а прѣдъ тѣхъ стои едно муле, покрито съ раскопенъ коворъ, отирѣдѣ му конаня съ сусамъ. Плачжтъ женитѣ и го цѣлуватъ и му подаватъ храна. Какво е туй муле? попитало дѣвойчето. Тѣ отговорили плачешкомъ: Туй муле,

дѣто го виждашъ тука, бѣше едно врѣме нашъ братъ, отъ една майка съ насъ. Когато на баща ни дойде да мре, той ни завѣща голѣмо богатство . . . и ний искахме да оженимъ брата си, както си е обичаятъ. Но нѣкои жени, побудени отъ завистъ, магьосали го, безъ да знаемъ ний нѣщо, и веднѣжъ на призори намѣрихме въ кѣщи, както бѣхме ѣз затворили, брата си прѣобърнѣтъ на муле, такъвъ, какъвто го видишъ сега . . . Нѣма на свѣта ученъ човѣкъ, магьосникъ или вражалецъ (incantator) къмъ когото да не сме се обръщали — но всичко напразно.

Като чула това дѣвойката, разказала на двѣтъ домакини своето чудесно изцѣрение и съвѣтвала ги, да се обърнѣтъ къмъ Марія. Женитѣ тѣй и постѣпали и се помолили на Марія: О, госпожо Маріо, смилн се надъ твоитѣ рабини; не ни останѣ по-старъ човѣкъ въ кѣщи, ни баща, ни братъ, а само едно муле имаме, както видишъ. То бѣше нашъ братъ, но нѣкакви жени го омагьосахъ и го направихъ такъвъ, какъвто го виждашъ. Молимъ ти се, смилн се за насъ. — Св. Богородица се смилила за тѣхната сѣдба, подигнѣла Господа Исуса и го турила на гърба на мулето и сама заплакала заедно съ ония жени и рекла Исусу: „О, сине мой, изцѣри туй муле съ прѣвеликата си сила и направи го пакъ разуменъ човѣкъ, както си е билъ и по-прѣди“.

Щомъ св. Богородица изрѣкла тия думи, мулето измѣнило вида си и станѣло пакъ човѣкъ, юноша, безъ всѣкакви недостатѣци

Тази история се свършва така: изцѣрениятъ юноша се оженва за дѣвойчето, което било по-прѣди изцѣрено отъ Марія и Исуса (*Evangelium Infantiae*, XX, XXII, въ изданието на Thilo, Codex Apocryphorum Novi Testamenti, 87—91 Tischendorf, Evangelia Apocrypha, editio altera, 190—192). Въ тази история, като оставимъ даже на страна специалнитѣ ѝ отличия отъ всѣкитѣ горѣизложени народни раскази, липсва единъ сѣщественъ мотивъ: какъ билъ наказанъ нѣкой си да се прѣобрази въ животно, отъ сѣщия тогова, който му повърнѣлъ послѣ човѣшката форма.

Трѣба да се прѣдположи, че въ по-нататѣшнитѣ си прѣправки, като се е скитала между християнитѣ, а сѣщо и между мухамеданитѣ, у които е било доста популярно „Евангелието за дѣтинството“¹⁾, фабулата на горѣприведения расказъ се е усложвила съ едно двойно чудо и се е приближила по такъвъ начинъ къмъ основата на сегашнитѣ устни раскази. Таковъ едно развитие би било свършено въ духа на писанитѣ апокрифни евангелия въобще и частно на Евангелието за дѣтинството,

¹⁾ Ср. за това Tischendorf op. cit. II.

което съдържа и разказа за прѣобръщаніе на хора въ животни, за наказание и послѣ за милосърдното възвръщаніе на човѣшкия имъ образъ.

Послѣдниятъ разказъ е особено интересенъ за насъ, защото отъ него прямо сж пропалѣзли европейскитѣ разкази, които наистина сж видоизмѣнили старата тема, но сѣ пакъ не до тамъ, щото правото имъ происхождение отъ стария азійтски апокрифъ-евангелески коренъ да може да се оспорва съ нѣкаква основателность — а за това тоя разказъ и неговитѣ отражения въ европейския фолклоръ можтъ да служатъ за аналогия въ обясненіето на по-нататѣшното развитие и распространение на исторіята за прѣобразенія въ муле юноша.

„Веднѣжъ, тѣй се разказва въ *„Евангелието за Дѣтството“* „Господь Исусъ излѣзълъ на пазаря, съгледалъ нѣколко дѣца че игражтъ, отишелъ между тѣхъ, но тѣ като го вървѣли, набѣгали. Тогава Господь Исусъ потроналъ на вратата на една къща и попиталъ женитѣ, които стояли тамъ: Дѣ сж онія дѣца? И когато тѣ отговорили, че дѣцата не сж въ къщи, Господь ги попиталъ: „Какво виждате подъ тоя сводъ?“ Тѣ отговорили, че туй сж три годишни козлета. Господь Исусъ извикалъ: „Козлета, излѣзте и трѣгнете подиръ вашия пастиръ!“ И тутакси дѣцата се прѣобразили въ козлета, излѣзли и захванѣли да скачатъ около него, а женитѣ се ужасили и зели да се кланятъ Господу Исусу и да му казватъ: „О, Исусе, сине Маринъ, Господи. Ти истинний пастиръ Израилевъ; смилн се на твоитѣ рабини, които не се съмняватъ че ти, Господи, си дошелъ да цѣриши, а не да погубвашъ . . .“

Като се помолили оце веднѣжъ, Господь Исусъ рѣкълъ: „Дѣца, елате, да играемъ наедно!“ И тутакси, въ присѣдствіето на женитѣ, козлетата пакъ приели дѣтски видъ. — (*Evangelium Infantiae*, XL).

Не може да има съмнѣние, че именно тази исторія е послужила за изворъ на мусулманскитѣ разкази отъ рода на тоя, едно извлѣчение отъ когото намѣрваме на арабески у Weil-a (*Biblische Legenden der Muselmänner*, 292): какъ прѣдъ видъ на Христовитѣ чудеса, невѣрнитѣ евреи приписвали всичко на магитѣ му, и какъ единъ нѣтъ, когато Той заповѣдалъ да му падне отъ небето една маса съ разни гозби за апостолитѣ, Евреитѣ рѣкли: „Гледайте тогоу магьосника; той измислилъ новъ фокусъ.“ за туй тутакси били прѣвърнѣти въ свине.

Епизодътъ въ гасконския разказъ, който непосредственно прѣдшествува исторіята, въ която се разказва, какъ билъ прѣобразенъ сеньорътъ въ магаре, съвпада въ това отношение съ мусулманския, но въ останалитѣ си подробности стои по-близо даже до *„Евангелието за дѣтството“*, понеже поменува женитѣ

и скрититѣ дѣца — макаръ и до нѣкъдѣ неясно, понеже не показва мотивитѣ, защо дѣцата се скрили.

Въ гасконския разказъ бѣдната жена съ радостъ приема Исуса (въ видъ на просякъ) и неговитѣ спътници, и си раздѣля съ тѣхъ малкото тѣстице, което ѝ било още останжло.¹⁾ Но въ туй врѣме, дѣцата на тая жена, неизвѣстно защо, се скриватъ.

„Домакинко, попиталъ Господъ, какво имашъ тамъ въ кочината?

— Нищо, просяче, рѣкла тя, три прасета.

Когато се наели, Господъ си излѣзълъ съ св. Петра и св. Иоанна; но когато домакинята отишла да търси дѣцата си въ кочината, намѣрила тамъ три прасета. Тукатси се затекла при Господя:

„Просяче, азъ излѣгахъ, като ти рѣкохъ, че прасета грухтижтъ въ кочината. То бѣхъ монтѣ три дѣца. Когато ти си излѣзе, азъ намѣрихъ на тѣхно мѣсто три прасета.“

— Иди си въ къщи, домакинко. Ти пакъ ще намѣришъ тритѣ си дѣца, но други пакъ да не лѣжешъ.

Въ украинския разказъ мотивътъ, защо дѣцата се скрили, е изложенъ тѣй:

Когато ходѣлъ Господъ по земята, отишелъ и при единъ евреинъ, а евреинътъ скрилъ жена си съ дѣцата си подъ коритото и рѣкълъ: Ако си Господъ, отгатни какво има тамъ?

— Какво ще има, рѣкълъ Господъ — свинѣ.“ Отвалили коритото и какво да видѣтъ — наистина свинѣ съ прасета. За туй евреинтѣ и до сега не ядѣтъ свинско месо.

(*Драгоминовъ*, Малор. нар. преданія и разказы, 4, ср. варпнятътъ у *Чубинскій*. Труды Экспедиции I. 49).

Безъ да се гледа на значителнитѣ видоизмѣненния, едва ли може и да се съмнява нѣкой, че арабскиятъ, гасконскиятъ и украинскиятъ разказъ иматъ единъ общъ първообразъ: или разказа въ „*Евангелието за дѣтинството*“ или другъ нѣкой паралеленъ нему²⁾.

¹⁾ При това става едно чудо: тѣстото се умножава. За аналогия или источникъ на това чудо, може да е послужила историята на пророка Илия съ Сарептската вдовица въ I кн. на Царствіе (XVII, 12—16).

За буддийскитѣ подобия на тия чудеса и за тѣхнитѣ отражения въ европейския фолклоръ, ний говорихме въ статията: „Слав. Сказанія за пожертвув. собств. дѣте“. Единъ български разказъ за чудото съ тѣстото, вижъ въ настоящия *Сборникъ*, кн. II, отд. III, стр. 201. (Питащо дедо Господъ и сиромашката жена). Ср. тамъ пакъ на стр. 193 подробността въ разказа „Христосъ со дванадесетте апостоли“.

²⁾ Сегашниятъ европейски фолклоръ е измѣнилъ по сѣщия начинъ и темата на апокрифнитѣ евангелія за сътворението на врабцитѣ отъ Исуса. Въ тия евангелія Исусъ лѣпи въ сѣботата врабци отъ глина. Когато Иосифъ или други нѣкои евреи му правятъ бѣлѣжка, че не уважава сѣботата, Исусъ казва на врабцитѣ: идете и хвърчете по свѣта и живѣйте и лѣкой да не ви убива. *Pseudo Mathaei Evangelium*, XXVII, De nativitate Mariae, XXVII, *Evangelium Thomae* II, IV, *Evangelium Infantiae* XXXVI. Споредъ Евангелието на Псевдоматей, тия врабци били 12 на брой, и били въ свръзка съ свещеннитѣ прѣдания на евреитѣ,

Сжцото трѣба да се заключи по аналогия и за отношенията на главнитѣ занимающи насъ разкази къмъ повѣстѣта въ „Евангелието за дѣтинството“, въ която се разказва какъ билъ прѣобърнжтъ единъ юноша въ муле. При това още въ самото начало, когато захванжала да се разпространява основата на разказа за тая последня метаморфоза, тая основа трѣба да се е подвъргнижала на влиянието на такива разкази въ апокрифнитѣ евангелия и въ най-стария християнски фолклоръ, въ които прѣобразуването на човѣка въ животно се считало за наказание за нѣкой сторенъ грѣхъ. Освѣнъ новозавѣтнитѣ отъ подобенъ родъ разкази, нудео-християнската книжнина, която е разпространена и между мухамеданитѣ, е можала да намѣри още въ стария завѣтъ канева за подобни разкази въ историята на Вавилонския царь Новуходоносора, който разказва въ кн. на Прор. Даниила за себе си, че щомъ веднѣжъ рѣкълъ отъ гордостъ: „не е ли туй великиятъ Вавилонъ, когото, азъ съградихъ, като царска столица съ могъществото на силата си и въ слава на моето великолѣпие“ — и тутакси, за да се изпълни пророчеството на еврейския пророкъ, чулъ се гласъ отъ небето: „узнай, царь Новуходоносоре, че ти се зема царството: ти ще бѣдешъ изгоненъ отъ хората, и ще живѣешъ между полскитѣ животни, и ще ти даватъ да ядешъ трева, като на бикъ, и седемъ врѣмена ще се минжтъ, до като узнаешъ, че Всевишниятъ царува надъ хорскитѣ царства и че ги дава томува, комуто поиска.“

(Кн. Данила, IV).

Ето, отъ такива елементи, каквито се намѣрватъ въ евангелската, библическата, апокрифната и каноническата нудео-християнска книжнина, трѣба да сж се образували първитѣ варианти на разказитѣ, отъ които по-горѣ прѣдставихме образци въ съврѣмения, прѣимущественно славянския фолклоръ. Разбира се, фантазията и мисълъта на сѣки единъ отъ новитѣ народи сж прѣправили общата основа, съобразно съ неговия битъ и неговитѣ нравствени тенденции. По такъвъ начинъ тѣ ни доставятъ материялъ и за специалната национална психология.

На свършване не смѣтаме за излишно да кажемъ нѣколко думи по сжщия въпросъ, за произхожданието на разнитѣ разкази, които намѣрваме сега въ устната народна словесностъ отъ материяли въ рода на тия, каквито ни прѣдставя нудео-християнската литература. Ний даже считаме за необходимо да кажемъ

на 12-тѣ псалма на които било прѣдизвѣстено за това чудо. Въ украинския фолклоръ това прѣдание се е обврвало *противъ* врабцитѣ — като птички вредни на нашитѣ земледѣлци; врабцитѣ се явяватъ не само като създаване на дявола, но още и помагатъ на еврейтъ, да жчжтъ Христа, като викатъ: *Живъ, живъ!* (Чубинскій, Труды, I, 59—60 Драгомановъ, Малор. нар. преданія и разкази 10). Украинскитѣ дечурлига много прѣсѣдватъ врабцитѣ за отжжщине, дѣто гѣлнитѣ праотци тѣй немилостиво постѣпали съ Христа.

това прѣдъ видъ на тия забѣлѣжки, съ които биде посрѣщната нашата статия „Славянскитѣ сказанія за пожертванието на собственното дѣте“ напр. въ рецензията на г. Сырку, макаръ послѣдниятъ и да не е формулиралъ ясно своето мнѣние въ дадения въпросъ въобще, както частно въ въпроса за произхождението на анализираниѣ въ тая статия сказанія.

При въпроса за образуването на устнитѣ сказанія отъ материяли като апокрифнитѣ евангелски легенди, трѣба да се има прѣдъ видъ, че ний притежаваме сега само откъсляци отъ старата апокрифна книжнина и то откъсляци, които сж се запазили често съвсѣмъ не въ тия мѣста, дѣто тая литература се е образувала, а сж се упазили по нѣкога, благодарение на честития случай, както това особено се вижда напр. въ арабското евангелие за дѣтинството на Христа. За това и самитѣ разкази, които срѣщаме въ подобни писменни паметници, ний трѣба да ги считаме само за варианти отъ извѣстни сказанія, варианти, на редъ съ които навѣрно сж съществували и други. Освѣнъ това, както въ случая, който ни занимаваше въ статията „Славянскитѣ сказанія за пожертвуванието собственното дѣте“ тъй и въ сегашния, ний нѣмаме прѣдъ себе си тия варианти, които могатъ да се смѣтатъ за посрѣдници между сказаніята въ писменнитѣ апокрифи и устнитѣ еврейски сказанія, т. е. устнитѣ прѣднеазийски разкази. Ето защо разликата между сегашнитѣ разкази, които намѣрваме въ устата на европейскитѣ народи и разказитѣ на апокрифната литература ни се показва толкова значителна.

Може би, изслѣдванието фолклора и старитѣ рѣкописи на прѣднеазийскитѣ народи ще ни открие такива посрѣдници, — и тогава прѣходътъ отъ разказитѣ, които намѣрваме въ писменнитѣ апокрифи, къмъ устнитѣ европейски нѣма да бѣде толкова рѣзкъ.